

GÜZEL SANATLAR LİSELERİ ÇALGI TOPLULUKLARI DERSİ 2016 ÖĞRETİM PROGRAMLARINA (BATI MÜZİĞİ-THM-TSM)YÖNELİK İHTİYAÇ ANALİZİ

FINE ARTS HIGH SCHOOL INSTRUMENT COURSE NEEDS ANALYSIS FOR 2016 EDUCATIONAL PROGRAMS (WEST MUSIC-TFM-TAM)

Efgan RENDE* - Turan SAĞER*

ÖZ: Milli Eğitim Bakanlığının 2016 yılında aldığı kararla Güzel Sanatlar Liselerinde Müzik, Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği olmak üzere üç program uygulanmaya başlanmıştır. Buna göre ders çizelgeleri yeniden belirlenmiş, 11 ve 12. sınıf düzeylerinde görülen "Çalgı Toplulukları" dersi Batı müziği, Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği programlarına göre yeniden düzenlenmiştir. Her üç türün çalgı toplulukları dersi öğretim programı incelendiğinde çok seslilik uygulamaları yapma hedefi göze çarpmış ve öğretim programlarının Batı müziği çalgılarıyla geleneksel çalgıların birlikte kullanımına olanak tanıdığı gözlenmiştir. Bu çalışma, çalgı toplulukları dersinin nasıl uygulandığını belirlemek, gitarın çalgı toplulukları dersinde geleneksel çalgılarla birlikte kullanım durumunu ve bu çalgıların birlikte görevlendirildiği eğitsel materyalin nasıl elde edildiğini araştırmak, sözü geçen çalgılardan oluşan oda müziği grubu için bir eğitim materyaline ihtiyaç olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bunun için çalgı toplulukları dersine giren 14 alan uzmanıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu ile nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonunda veriler analiz edilmiş ve çalgı toplulukları dersinde müzik programlarının türlerine göre üç uygulamanın yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Alan uzmanlarının tamamının, gitarın geleneksel çalgılarla birlikte bir oda müziği grubunda kullanımına yönelik olumlu görüş içinde olduğu gözlenmiş ve bu grup için bir eğitsel materyale ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda geliştirilecek materyalin yazı, perde/sistem uyumu, repertuar seçimi, çalgılama/düzenleme ve çok seslilik açısından özellikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güzel Sanatlar Lisesi, Çalgı Toplulukları, Gitar, Geleneksel Çalgılar, Batı Müziği.

ABSTRACT: With the decision taken by the Ministry of National Education in 2016, three programs, namely Music, Turkish Folk Music and Turkish Classical Music, started to be implemented in Fine Arts High Schools. Accordingly, the course schedules were re-determined, and the "Instrument Ensembles" course at the 11th and 12th grade levels was rearranged according to the programs of Western Music, Turkish Folk Music and Turkish Classical Music.

* Dr.- Aydın Doğan Güzel Sanatlar Lisesi / İstanbul- efganrende@gmail.com (Orcid: 0000-0002-2222-4270)

* Prof. Dr.-Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü / İstanbul- trnsager@gmail.com (Orcid: 0000-0002-1059-678X)

This article was checked by Turnitin.

When the instrument ensembles course curriculum of all three genres is examined, the aim of practicing polyphony has come to the fore, and it has been observed that the curriculum allows the use of Western music instruments and traditional instruments together. This study was carried out in order to determine how the instrument ensembles course is applied, to investigate the use of the guitar with traditional instruments in the instrument ensembles course and how the educational material with which these instruments are assigned together is obtained, and to determine whether there is a need for an educational material for the chamber music group consisting of the aforementioned instruments. For this purpose, qualitative interviews were conducted with 14 field experts who took the instrument ensembles course, using a semi-structured interview form. At the end of the interviews, the data were analyzed and it was determined that three applications were widely used according to the types of music programs in the instrument ensemble course. It has been observed that all of the field experts have a positive opinion about the use of the guitar in a chamber music group together with traditional instruments, and it has been determined that an educational material is needed for this group. As a result of the research, the characteristics of the material to be developed in terms of writing, pitch/system harmony, repertoire selection, instrumentation/arrangement and polyphony were determined.

Key Words: *Fine Arts High School, Instrument Ensembles, Guitar, Traditional Instruments, Western Music.*

Giriş

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türkiye'de müzik eğitimi "mesleki müzik eğitimi" ve "genel müzik eğitimi" olarak iki ana başlıkta incelenebilir. Mesleki müzik eğitimi anlamında, müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılan ilk kurum 1924'te kurulan Musiki Muallim Mektebidir. Zamanla bu kurumun sadece sanatçı yetiştiren bir yapıya dönüştürülmek istenmesi üzerine, müzik öğretmeni yetiştirme işi 1937-1938 eğitim yılından itibaren Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsünde açılan Müzik Şubesinde sürdürülmüştür. Böylece ortaöğretim kurumu olan Musiki Muallim Mektebinin öğretmen yetiştiren kolu bir yükseköğretim kurumu olan Gazi Terbiye Enstitüsüne bir bölüm olarak bağlanmıştır. Musiki Muallim Mektebinin sanatçı yetiştirme amaçlı kolu da 1936'da Ankara Devlet Konservatuvarına bağlanmıştır. Cumhuriyet öncesi İmparatorluk döneminde sanatçı yetiştiren Darülelhan 1926'da batı müziği temelli bir konservatuara dönüştürülmüştür (Uçan, 1997: 45-46). Bu kurum İstanbul Belediyesi bünyesinde açılmış, 1986'da İstanbul Üniversitesine bağlanarak Devlet Konservatuvarı niteliği kazanmıştır.

Sonraki süreçlerde müzik öğretmenliği bölümleri üniversitelerin Eğitim Fakültelerine bağlı Müzik Bölümlerine dönüşmüş, konservatuvarlar da ya üniversite rektörlüklerine ya da Güzel Sanatlar Fakültelerine bağlanmıştır.

1989 yılında ilk Güzel Sanatlar Lisesi (GSL) yükseköğretim kurumlarının müzik ve resim bölümlerine öğrenci yetiştirilmesi amacıyla İstanbul'da açılmıştır. GSL'nin kuruluşu 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 33. maddesine dayanarak gerçekleşmiştir. Bu maddeye göre; *Güzel sanatlar alanında özel beceri ve yetenekleri olan çocukları erken dönemlerden*

başlayarak yetiştirmek üzere ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde ayrı okullar açılabilir ya da yetiştirme önlemleri alınabilir. (URL-1). İlk kurulduğunda "Anadolu" statüsünde olan GSL'lerinin ilk yönetmeliği 1990'da 20642 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış (URL-2) daha sonra 1993, 1999, 2006, 2007'de yönetmelik değişikliklerine uğramıştır. 2008'e kadar Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi adı altında eğitim veren bu kurum Milli Eğitim Bakanlığının 04.12.2008 tarih ve 2008/81 sayılı "Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması" konulu genelgesiyle "Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri" adı altında birleştirmiştir (URL-3). 2013'te yapılan 18. Milli Eğitim Şurasında Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün 14.06.2013'e 83203306/201380 sayılı yazısı ile iki farklı disiplin anlayışı olan Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinin ayrılarak iki farklı okul türü olarak "Güzel Sanatlar Lisesi" ve "Spor Lisesi" adı altında eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmeleri yönünde karar alınmıştır (URL-4). Güzel Sanatlar Liseleri, 2018 yılında MEB'in 25.09.2018 Tarih 69543144/105.01/17410786 sayılı yazısı ile Ortaöğretim Genel Müdürlüğünden Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlanarak meslek lisesi statüsü kazanmıştır (Yaymak, 2020: 6).

1989 yılında kurulan ilk AGSL, Talim Terbiye Kurulunun, 04.09.1989 tarihli, 111 sayılı kararı ile onaylanan "Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesini" uygulamıştır. GSL kuruluşundan günümüze toplamda 14 ders çizelgesi uygulamış olup çizelgeler, Talim Terbiye Kurulu (TTK) kararları ile yayınlanmış ve uygulanmıştır. Çizelgelerin yayınlanma yılları sırasıyla, 1989, 1990, 1991, 1992, 1995, 1996, 2005, 2006, 2007, 2009, 2010, 2013, 2014 ve 2016'dır (İlhan ve Karabulut, 2018: 103-104).

GSL'lerin uyguladığı dersler ortak alan dersleri ve alan dersleri olmak üzere iki grupta incelenebilir. Günümüzde "Çalgı Toplulukları" adı altında eğitimi verilen ders, müzik alanı dersi olarak göze çarpmaktadır. Çalgı toplulukları (ÇT) dersi, 9. sınıfta başlayan çalgı eğitiminin belli bir düzeye gelmesinden sonra 11 ve 12. sınıf düzeyinde işlenmekte ve öğrencilere birlikte seslendirme yapabilme becerisini kazandırmak amacıyla uygulanmaktadır. 1990 yılında TTK tarafından yayınlanan ders çizelgesinde "orkestra" adıyla eğitimi verilen ÇT, 2005 yılına kadar bu isimle devam etmiş, 2005 yılında çalgılar ayrı ayrı gruplandırılarak geleneksel çalgılar "Türk müziği çalgı toplulukları" olarak, Batı çalgıları da "Batı müziği çalgı toplulukları" olarak gruplandırılmış ve bu ders iki farklı uygulamayla devam etmiştir. 2006 yılında bu iki grup yeniden birleştirilmiş ve 2009'a kadar "Türk ve Batı müziği çalgı toplulukları" adıyla uygulanmıştır. 2009 yılında yeniden ayrılarak "Türk müziği çalgı toplulukları" ve "Batı müziği çalgı toplulukları" olarak programa eklenmiş ve 2016'ya kadar bu isimlerle eğitim verilmeye devam etmiştir (İlhan ve Karabulut, 2018: 107).

Onuncu Kalkınma Planının "Öncelikli Dönüşüm Programları" çalışmaları kapsamında, öğrenci, öğretmen, veli ve sivil toplum kuruluşlarının görüş ve önerileri doğrultusunda hazırlanan Güzel Sanatlar

ve Spor Liseleri haftalık ders çizelgeleri 2016 yılında son şeklini almıştır. Talim ve Terbiye Kurulu'nun ilgili kararları doğrultusunda, 2016-2017 öğretim yılında 9'uncu sınıflardan başlamak ve kademeli olarak uygulanmak üzere kabul edilerek Ağustos 2016 tarihli 2707 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır. 2016-2017 öğretim yılı öncesinde kullanılmış olan ders çizelgesine göre, tek olarak uygulanan müzik alanı haftalık ders çizelgesi; "Türk Halk Müziği" (THM), "Türk Sanat Müziği" (TSM) ile "Müzik" çizelgesi olarak 3 paket program olmak üzere düzenlenmiştir. (MEB-Tebliğler Dergisi: 372-376) Bu kararla birlikte bazı GSL'ler THM, bazı GSL'ler TSM ağırlıklı program uygulamaya başlamıştır. Müzik programı uygulayan GSL'lerde THM veya TSM sınıflarının açılmasına olanak tanınmış, böylelikle iki ya da üç program birden uygulayan GSL'ler ortaya çıkmıştır. Örneğin, Aydın Doğan Güzel Sanatlar Lisesi müzik programını uygulamakta, Bakırköy Güzel Sanatlar Lisesi THM programı uygulamakta, İstanbul Üniversitesi İttri Güzel Sanatlar Lisesi TSM programını uygulamaktadır. Ancak, ağırlıklı olarak eğitimi verilen müzik türlerinin dışında da diğer türlere ait çalgı eğitimleri vermeye devam edilmektedir. Örneğin Aydın Doğan Güzel Sanatlar Lisesi müzik programını uygularken bağlama, ut, kanun gibi geleneksel çalgıların eğitimini sürdürmekte ya da Bakırköy Güzel Sanatlar Lisesi THM programını uygulamaktayken aynı zamanda müzik programı açarak keman, viyola, viyolonsel, flüt, gitar gibi batı çalgılarının eğitimini vermektedir.

2016'da yapılan bu değişikliğe göre daha önce "Türk müziği çalgı toplulukları" ve "Batı müziği çalgı toplulukları" olan ders isimleri; Çalgı toplulukları (THM), Çalgı Toplulukları (TSM) ve Çalgı Toplulukları (Batı Müziği) olarak yeniden düzenlenmiş ve bu derslerin öğretim programları 2016'da TTK tarafından yayınlanmıştır.

Problem Cümlesi

2016 yılında TTK'nın yayınladığı Çalgı toplulukları (THM), Çalgı Toplulukları (TSM), Çalgı Toplulukları (Batı Müziği) dersi öğretim programlarının "öğrencilere kazandırmayı hedeflediği beceriler" bölümü incelendiğinde üç programın da "çok seslilik uygulamaları yapma" ilkesine sahip olduğu göze çarpmaktadır. (MEB-Çalgı Toplulukları THM-TSM-Batı Müziği Öğretim Programları: 5) Ayrıca, öğretim programlarının giriş bölümlerindeki açıklamalara göre güzel sanatlar liselerinde eğitimi verilen Türk müziği çalgılarıyla diğer çalgıların birlikte aynı derslerde kullanılabilmesine olanak tanınmıştır. Bu bağlamda gitarın Türk müziği çalgılarıyla birlikte oda müziğinde kullanılması mümkündür. Ancak bu çalgıların birlikte görevlendirildiği bir çok sesli ders kitabı, oda müziği repertuarı, kaynak ya da eğitim materyali sıkıntısı problem konusu olarak gözlemlenmektedir. Bu bilgiler ışığında araştırmanın problem cümlesi şu şekilde oluşturulmuştur:

Klasik gitarın, Güzel Sanatlar Liseleri çalgı toplulukları dersinde geleneksel Türk müziği çalgılarıyla birlikte görevlendirildiği bir eğitim materyaline ihtiyaç var mıdır?

Alt Problemler

1. Çalgı toplulukları dersi güzel sanatlar liselerinde nasıl uygulanmaktadır?

2. Alan uzmanlarının çalgı toplulukları dersinde gitarı, geleneksel çalgılarla birlikte kullanma konusundaki yaklaşımları nedir?

3. Alan uzmanlarına göre gitar ve geleneksel çalgılar için oda müziği eserlerinin hangi özelliklere göre düzenlenmesi gerekir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada amaç, çalgı toplulukları dersini uygulayan öğretmenlerin konuyla ilgili görüşlerini alarak, bu dersleri nasıl işlediklerini, derslerde kullandıkları eğitim materyali konusunu nasıl çözdüklerini belirlemek ve yapılacak nitel görüşme sonrası elde edilecek veriler ışığında çalgı toplulukları dersinde gitar ve geleneksel çalgıları bir oda müziği grubunda görevlendirmeye ihtiyaç olup olmadığını belirlemektir.

Araştırmanın Önemi

Araştırmanın, iki veya üç program uygulayan GSL'lerde gitarın geleneksel çalgılarla birlikte çalgı toplulukları dersinde kullanımı yönünde bir model oluşturması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalgıların bir oda müziği grubunda birleşmesi için yapılacak düzenlemelerde dikkat edilmesi gereken konuların belirlenmesi, ileride bu alanda yapılacak çalışmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada farklı illerdeki GSL'lerden çalgı toplulukları dersine giren alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile uzman görüşleri alınarak nicel ve nitel analiz ile ihtiyaç durumu ortaya konmuştur. Görüşme sonunda ÇT dersi için gitar ve geleneksel çalgıların birlikte kullanılması gerektiğini savunan alan uzmanlarına, geliştirilmesi gereken eğitim materyalinin ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği sorulmuştur.

Araştırmanın evreni Türkiye'de bulunan tüm Güzel Sanatlar Liselerindeki ÇT dersine giren öğretmenlerdir. Araştırmanın örneklemini ise görüşmelerden elde edilen yanıtlar belirlemiş ve örneklem veri doygunluğuna ulaşıldığı düşünülen 14 katılımcı ile sınırlı tutulmuştur. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce bir akademisyen ile pilot uygulaması yapılmış ve sorulara son şekli verilmiştir. Görüşmeler yüz yüze yapılmış ve toplam 128 dakikalık ses kayıtları deşifre edilerek veriler analiz edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

MEB'in, 2016 yılı 44, 45, 46, 47 ve 48 sayılı kararları doğrultusunda GSL kurumlarına yönelik yapılan öğretim programı değişikliğiyle ÇT

dersinin var olan uygulamasının görüntüsünü ortaya çıkarmak amacıyla bu derse giren alan uzmanlarıyla nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde ilk beş soru alan uzmanlarının demografik bilgilerini, mesleki kıdemlerini, branşlarını ve ÇT dersi verip vermedikleri ile ilgili bilgilerini içermektedir. Bu sorulara verilen yanıtlar Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 1: Alan Uzmanlarının Görev Aldığı İller ve Okulları

	1. Adınız Soyadınız?	2. Hangi okulda görev yapıyorsunuz?
1	KK-1	Çanakkale Akçansa Güzel Sanatlar Lisesi
2	KK-2	İstanbul Başakşehir Güzel Sanatlar Lisesi
3	KK-3	Kocaeli Güzel Sanatlar Lisesi
4	KK-4	Sivas Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar Lisesi
5	KK-5	Bolu Güzel Sanatlar Lisesinde
6	KK-6	Bitlis Ziya Eren Güzel Sanatlar Lisesi
7	KK-7	İstanbul Başakşehir Güzel Sanatlar Lisesi
8	KK-8	Mersin Nevit Kodallı Güzel Sanatlar Lisesi
9	KK-9	İzmir Ümran Baradan Güzel Sanatlar Lisesi
10	KK-10	Mersin Nevit Kodallı Güzel Sanatlar Lisesi
11	KK-11	İzmir Işılay Saygın Güzel Sanatlar Lisesi
12	KK-12	Ankara Çankaya Güzel Sanatlar Lisesi
13	KK-13	Manisa Güzel Sanatlar Lisesi
14	KK-14	İstanbul Avni Akyol Güzel Sanatlar Lisesi

Tablo 1'de görülebileceği gibi 11 farklı şehirden 14 farklı uzmanla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Görev Süresi, Branşı ve ÇT Dersi Deneyimi

	3. Kaç yıldır Güzel Sanatlar Lisesinde çalışıyorsunuz?	4. Branşınız nedir?	5. Çalgı Toplulukları dersine giriyor musunuz?
KK-1	10	Gitar	Evet
KK-2	3	Kanun	Evet
KK-3	11	Gitar	Evet
KK-4	11	Gitar	Evet
KK-5	3	Gitar	Evet
KK-6	4	Gitar	Evet
KK-7	5	Gitar	Evet
KK-8	18	Gitar	Evet
KK-9	18	Gitar	Evet
KK-10	3	Çalgı Toplulukları dersi	Evet
K-11	12	Gitar	Evet
KK-12	10	Ut	Evet
KK-13	9	Gitar	Aralıklı girdim
KK-14	7	Bağlama	Evet

Alan uzmanlarının kıdem yılı 3-18 yıl arasında değişmekte, uzmanların 10'u gitar, 1'i kanun, 1'i ut, 1'i bağlama, 1'i de çalgı toplulukları branşına sahiptir (Tablo 2).

Güzel Sanatlar Liseleri ÇT dersinin işlenişi hakkında bilgi almak amacıyla alan uzmanlarıyla görüşmeler yapılmış ve konuya ilişkin sorular sorularak gitarın geleneksel çalgılarla birlikte kullanımı üzerine uzman görüşleri alınmıştır. Sorulan soruların bir kısmı okullarında hâlihazırda, var olan uygulama ve kendilerinin hangi grupla çalıştığı ile ilgilidir. Diğer sorular ise gitarın geleneksel çalgılarla birlikte kullanımıyla ilgili görüşleri ve bu çalgıların birlikte kullanıldığı repertuvar durumuyla ilgilidir. Bu sorularla var olan durumu betimlemek ve ÇT dersinde sözü edilen çalgılar için yazılmış bir eğitsel repertuvara ihtiyaç olup olmadığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Tablo 3: Alan Uzmanlarına Yöneltilen Sorular

6. Çalgı Toplulukları dersinde çalgı türlerine yönelik okulunuzda nasıl bir uygulama var?
7. Siz hangi çalgılardan gruplar oluşturuyorsunuz?
8. Çalgı Toplulukları dersi öğretim programının (2016) batı müziği çalgılarının geleneksel Türk müziği çalgıları ile birlikte kullanımına olanak tanıdığını biliyor musunuz?

9. Batı müziği çalgılarının, Türk müziği çalgılarıyla birlikte aynı eser içerisinde çeşitli biçimlerde birleştirilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
10. Çalgı Toplulukları dersinde gitarı geleneksel çalgılar ile birlikte kullanıyor musunuz?
11. Çalgı Toplulukları dersinde gitarın geleneksel çalgılarla birlikte kullanıldığı bir repertuar konusunda zorluk yaşıyor musunuz?
12. Eğer bir zorluk yaşıyorsanız, zorlukları aşmak için nasıl bir çözüm buldunuz?
13. Çalgı Toplulukları dersi için, öğrencilerinizin düzeylerine uygun bir repertuar olsaydı, gitar ve geleneksel Türk müziği çalgılarını birlikte görevlendirir miydiniz?
14. Gitarın geleneksel çalgılarla birlikte görevlendirilmesinde hangi teknik zorluklarla karşılaşılabilir?
15. Karşılaşabilecek sorunları çözmek için önerileriniz nelerdir?

Tablo 3'te yer alan 6-13 arası sorular ÇT dersinin var olan uygulaması ve ihtiyaç analizine yönelik sorulardır. 14 ve 15. sorular ise geliştirilecek eğitim materyalinin nasıl hazırlanması gerektiğine dair sorulan sorulardır.

Güzel Sanatlar Liselerinde ÇT dersine giren alan uzmanlarına okullarındaki ders uygulamaları hakkında yöneltilen soruya verilen yanıtlar:

"Okulunuzda Çalgı Toplulukları dersinde çalgı türlerine yönelik nasıl bir uygulama var?"

Tablo 4: Uzmanların Bulunduğu Okullarda ÇT Dersinde Uygulanan Çalgı Grupları

Görüşler	f	%
Tüm çalgıları tek bir yerde topluyoruz	3	21
Üç ayrı gruba bölüyoruz	11	79
Toplam	14	100

Tablo 4'te görüldüğü üzere okulların büyük çoğunluğu ÇT dersinde üç ayrı gruba bölünerek ders yapmaktadır. Buna göre; yaylı ve üflemeli çalgılar (keman, viyola, viyolonsel, kontrbas, flüt, klarnet) birleşerek orkestra grubunu, gitarlar birleşerek oda müziği grubunu, Türk müziği çalgıları (bağlama, ut, kanun) birleşerek ise üçüncü grubu oluşturmaktadır. Üç okul ise tüm çalgıları (yaylı, üflemeli, gitar, bağlama, ut, kanun) bir araya getirerek ortak çalışmaktadır. Tablo 4, her okulun aynı şekilde çalgıları gruplayarak ders yapmadığını göstermektedir. Bu durumun her okulun yeterli sayı ve nitelikte çalgı öğretmene sahip olmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Güzel Sanatlar Liselerinde ÇT dersine giren alan uzmanlarına kendilerinin hangi gruba çalıştığı hakkında yöneltilen soruya verilen yanıtlar:

"Siz hangi çalgılardan gruplar oluşturuyorsunuz?"

Tablo 5: Uzmanların ÇT Dersinde Sorumlu Olduğu Çalgı Grupları

Görüşler	f	%
Tüm çalgılar	3	21
Gitar grubu	7	50
Türk müziği çalgıları	3	21
Gitar grubu ayrı, bağlama grubu ayrı, zaman zaman birlikte	1	8
Toplam	14	100

Katılımcıların yarısı gitar grubu ile çalıştığını belirtmektedir. Üç katılımcı tüm çalgılarla, diğer üç katılımcı ise Türk müziği çalgılarıyla çalıştığını belirtmektedir (Tablo 5). Katılımcıların verilerine göre ÇT dersinin işlenişinde genel anlamda üç farklı uygulama bulunduğu söylenebilir. Okullardan birinde ise öğretmen eksikliği nedeniyle, ana çalgısı gitar olan bir öğretmen, ders için üçe bölünen gruptan gitar ve bağlama gruplarının eğitimini üstlendiğini ve bu grupları zaman zaman birleştirdiğini belirtmektedir.

Uzmanlara ÇT dersi öğretim programının (2016) Batı müziği çalgılarıyla geleneksel Türk müziği çalgılarının birlikte kullanımına olanak sağladığı ile ilgili bir farkındalık sorusu sorulmuştur:

“Çalgı Toplulukları dersi öğretim programının (2016) Batı müziği çalgılarının geleneksel Türk müziği çalgıları ile birlikte kullanımına olanak tanıdığını biliyor musunuz?”

Tablo 6: Uzmanların Ç.T. Dersi Öğretim Programının Batı Müziği Çalgılarıyla Türk Müziği Çalgılarının Birlikte Kullanılmasına Olanak Sağladığı İle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Görüşler	f	%
Evet	7	50
Hayır	7	50
Toplam	14	100

Tablo 6'dan anlaşılacağı gibi %50 ağırlıkta alan uzmanı, ÇT dersi öğretim programının gitarın Türk müziği çalgılarıyla birlikte kullanılabilmesine olanak sağladığından haberdar değildir. Yapılan görüşmelerde "hayır" yanıtını veren uzmanlar, dersi eski alışkanlıklarıyla işlediklerini ve bu yüzden öğretim programını okumaya ihtiyaç duymadıklarını dile getirmektedirler. Ancak, programın böyle bir imkân tanımamasını olumlu bir gelişme olarak gördüklerini de belirtmektedirler.

Bu bölümde alan uzmanlarının ÇT dersinde gitarı geleneksel çalgılarla birlikte kullanma konusundaki yaklaşımlarının belirlenmesi araştırılmıştır. Bu bağlamda uzmanlara konu hakkında sorulan soru önem kazanmaktadır:

“Batı müziği çalgılarının, Türk müziği çalgılarıyla birlikte aynı eser içerisinde çeşitli biçimlerde birleştirilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?”

Tablo 7: Uzmanların Batı müziği çalgılarının, Türk Müziği Çalgılarıyla Birlikte Aynı Eser İçerisinde Çeşitli Biçimlerde Birleştirilmesi Konusundaki Görüşlerin Dağılımı

Görüşler	f	%
Evet	14	100
Hayır	0	0
Toplam	14	100

Katılımcıların %100'ü Batı müziği çalgılarıyla Türk müziği çalgılarının aynı eser içinde birlikte görevlendirilmesi konusunda "evet birleştirilmelidir" diyerek hemfikirdir (Tablo 7). Bu durumun gitar ve Türk müziği çalgıları için hazırlanacak oda müziği repertuvarının işlevselliği açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Alan uzmanları bu çalgıların ÇT dersinde birlikte görevlendirilmesini uygun bulduğunu dile getirmektedir.

Gitar ve geleneksel çalgıların birleştirilmesi gerektiğini düşünen uzmanlara, kendi girdikleri ÇT dersinde bu çalgıları birlikte kullanıp kullanılmadığı sorusu yöneltilmiştir.

“Çalgı Toplulukları dersinde gitarı geleneksel çalgılarla birlikte kullanıyor musunuz?”

Tablo 8: Uzmanların Ç.T. Dersinde Gitarı Geleneksel Çalgılarla Birlikte Kullanma Durumları

Görüşler	f	%
Evet	10	71
Hayır	4	29
Toplam	14	100

Katılımcılardan 4'ü gitarı geleneksel çalgılarla birlikte kullanmadığını, 10'u ise kullandığını belirtmiştir (Tablo 8). Gitarı geleneksel çalgılarla birlikte kullanmadığını belirten katılımcılardan 3'ü eğitsel materyal sıkıntısı yüzünden, biri ise gitar grubu sorumluluğunun başka bir öğretmende olması nedeniyle bu çalgıları birlikte kullanmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu tabloya dayanarak alan uzmanlarının gitarı geleneksel çalgılarla birlikte kullanma doğrultusunda istekli oldukları, ancak bu konuda kaynak/materyal sıkıntısı yaşadıkları için bu çalgıları birleştiremedikleri söylenebilir.

Katılımcılara gitarın geleneksel çalgılarla birlikte kullanımını sağlayan repertuvara yönelik soru sorulmuştur.

“Çalgı Toplulukları dersinde gitarın geleneksel çalgılarla birlikte kullanıldığı repertuvar konusunda zorluk yaşıyor musunuz?”

Tablo 9: Uzmanların Ç.T. Dersinde Gitarla Geleneksel Çalgıların Birlikte Kullanıldığı Repertuvar Bulma Konusunda Yaşadıkları Zorluğun Dağılımı

Görüşler	f	%
Evet	14	100
Hayır	0	0
Toplam	14	100

Tablo 9'a bakıldığında, katılımcıların tamamı gitarın geleneksel çalgılarla birlikte görevlendirildiği bir oda müziği repertuarı konusunda sıkıntı çektiğini belirtmiştir. Buradan gitar ve Türk müziği çalgılarının birlikte görevlendirildiği oda müziği repertuarının pek yaygın olmadığı sonucu çıkarılabilir. Hazırlanacak bir gitar ve Türk müziği çalgılarından oluşan oda müziği repertuarının bu anlamda alana önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bunun üzerine repertuar konusunda zorluk yaşadığını dile getiren uzmanlara bu sıkıntıyı nasıl aştıkları konusunda soru sorulmuştur:

“Eğer bir zorluk yaşıyorsanız, bu zorluğu aşmak için nasıl bir çözüm yoluna gittiniz?”

Tablo 10: Uzmanların Repertuar Bulma Zorluğuna Karşı Buldukları Çözüm Yolları

	Görüşler	f	%
KK-1	Ben yazıyorum/Ama yeterli değilim	14	100
KK-2	Ben yazıyorum/Arkadaşlarımdan yardım alıyorum		
KK-3	Ben yazıyorum/Piyano repertuarından yararlanıyorum		
KK-4	Ben yazıyorum/Arkadaşlarımdan yardım alıyorum		
KK-5	Ben yazıyorum		
KK-6	Ben yazıyorum		
KK-7	Ben yazıyorum/Deneme yanılma yöntemiyle ilerliyorum		
KK-8	Ben yazıyorum		
KK-9	Ben yazıyorum/Ama yeterli değilim		
KK-10	Orkestra için yazılmış eserlere geleneksel sazları kendim yazıyorum		
KK-11	Ben yazıyorum		
KK-12	Ben yazıyorum		

KK-13	Ben yazıyorum/Çok zor oluyor		
KK-14	Ben yazıyorum		
	Toplam	14	100

Katılımcıların tamamı gitar ve geleneksel çalgıların birlikte görevlendirildiği gruba ilgili eserlerin kendileri tarafından yazıldığını belirtmiştir (Tablo 10). Kimileri piyano repertuarından yararlandığını, kimileri bu konuda deneyimli arkadaşlarından yardım aldığını, kimileri deneme yanılma yöntemiyle ilerlediklerini belirtmiş, kimileri de zorlandıklarını ve kendilerini bu konuda yeterli hissetmediklerini belirtmişlerdir. Söz konusu çalgıları ÇT dersinde birlikte kullanmadığını dile getiren katılımcılar (bkz. Tablo 8) bu soruyu, okul ya da bağlı buldukları Milli Eğitim Müdürlüğünün görevlendirdiği il-ilçe törenlerinde oluşturdukları grup deneyimlerinden yola çıkarak yanıtladıklarını belirtmişlerdir. Kimi katılımcılar yazdıkları düzenlemeleri tam bir oda müziği anlayışıyla yazmadıklarını belirtmekte, daha çok gitarın akorla eşlik özelliğinden yararlandıklarını ve yazılan eserleri gitarın geleneksel çalgılara bu yönüyle "basitçe" eşlik ettiği düzenlemeler olarak tanımlamaktadırlar. Uzmanlar, yazdıkları düzenlemelerde Türk müziği çalgılarına ayrı partiyon yazmadıklarını, yalnızca seslendirilen eserlerde renk değiştirmek için ezgi paylaşımını çalgılar arasında ayırarak basit düzenlemeler yaptıklarını belirtmektedirler. Bu durumda yapılan düzenlemelerin derin teknik ve müzikal incelemelere dayanarak yapılmadığı, ayrı partiyonlardan oluşan oda müziği disiplininde yazılmadığı sonucu çıkarılabilir.

Bunun üzerine katılımcılara gitar ve geleneksel çalgılar için yazılmış oda müziği formatında bir repertuarın olması ihtimalinde bunu seslendirmeyi isteyip istemedikleri sorulmuştur:

“Çalgı Toplulukları dersi için, öğrencilerinizin düzeylerine uygun bir repertuar olsaydı, gitar ve geleneksel Türk müziği çalgılarını birlikte görevlendirir miydiniz?”

Tablo 11: Uzmanların Gitar ve Geleneksel Çalgılar İçin Yazılacak Bir Oda Müziği Repertuarını Kullanma İsteği

Görüşler	f	%
Evet	14	100
Hayır	0	0
Toplam	14	100

Katılımcıların tamamı, gitar ve geleneksel çalgıların birlikte görevlendirildiği bir oda müziği repertuarını ÇT dersinde seslendirmek için kullanmak istediklerini belirtmişlerdir (Tablo 11). Katılımcılar bu soruyu yanıtlarken “Kesinlikle, muhakkak seslendiririm”, “Elbette kullanırım”, “Keşke böyle bir repertuar olsa”, “Seve seve kullanırım”, “Büyük bir keyifle kullanırım”, “Asıl eksikliğimiz bu zaten” gibi ifadelerle bu isteklerinin

düzeyini belirtmişlerdir. Katılımcılardan branşı ut olan uzman ise "Yıllardır neden bizim geleneksel çalgılarımızla ilgili bir oda müziği repertuarımız yok diye düşünürüm" diyerek bu konunun eksikliğini vurgulamıştır.

Alan uzmanlarıyla yapılan görüşmelerin bu kısmında ÇT dersi için geliştirilmek istenen eğitsel materyalin özellikleri hakkında sorular sorulmuş, yaşanması muhtemel sorunlar ve çözüm önerileri veri olarak kayıt altına alınmıştır. Uzmanlara gitarın geleneksel çalgılarla birlikte görevlendirilmesinde ne gibi teknik zorluklarla karşılaşılacağı hakkında soru sorulmuştur.

"Gitarın geleneksel çalgılarla birlikte görevlendirilmesinde hangi teknik zorluklarla karşılaşılabilir?"

Uzmanlardan alınan verilere göre gitar ve geleneksel çalgıların birlikte görevlendirilmesinde doğabilecek teknik zorluklar ve öneriler Tablo 12'deki gibi kodlanmıştır:

Tablo 12: Uzmanların Gitarla Geleneksel Çalgıların Birlikte Görevlendirilmesinde Yaşanacak Teknik Zorluklar İle İlgili Görüşleri

Perde/sistem sorunu
Ritim/usul/tavır
Akort/ Bağlama boyu
Ses sınırında uygunluk
Yazı /Aktarım/Transpoze
Çoksesliliğe uyum
Repertuar seçimi
Çalgılama/Düzenleme

Bunun üzerine uzmanlara karşılaşabilecek sorunları çözmek için önerileri sorulmuş ve verilen yanıtlar aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Perde/Sistem Sorunu

Katılımcıların çoğu asıl sorunun çalgıların sahip olduğu perde sisteminden kaynaklandığı konusunda birleşmektedirler. Bilindiği üzere klasik gitar 12 eşit aralıklı tampere sisteme sahip bir çalgıdır. Ancak geleneksel çalgılar tampere sistemden daha küçük ses aralıklarına sahip mikrotonal sisteme sahip çalgılardır. Katılımcıların çözüm önerileri değerlendirildiğinde bu soruna yönelik üç farklı çözüm önerilmektedir:

- a) Mikroton içermeyen eserler seçilmelidir,
- b) Mikroton içeren sesler en yakın tampere sistemdeki perdeye aktarılmalıdır,
- c) Tolgahan Çoğulu'nun geliştirdiği mikrotonal gitardaki gibi klasik gitara geleneksel çalgıların sahip olduğu küçük perdeler eklenmelidir ve bunlar partisyonda açıklanmalıdır.

Ritim/Usul/Tavır

Geliştirilecek eğitim materyalinde düzenlemesi yapılacak Türk müziği eserlerinin ritim ve usul yapısına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle gitar, eşlik durumunda kullanılırken, eşliğin usul darplarına dikkat edilerek yazılması, usulü bozacak şekilde bir eşlik yazılmaması gerektiği önerilmiştir. Ayrıca Türk müziği eserlerinin icra geleneğindeki tavrın geleneksel çalgılara bırakılması veya gitarın da aynı tavırda seslendirme yapması gerektiği önerilmektedir.

Akort/Bağlama Boyu

Bu sorunu özellikle bağlama ailesini tanıyan katılımcılar öngörmektedir. Bağlama ailesi çok farklı boylarda bağlama çeşitlerinden oluşmaktadır. Bağlamanın boyutuna bağlı olmamakla beraber icrada farklı düzenler (akort biçimi) kullanılmaktadır. Dolayısıyla eserler seslendirilirken hangi tip bağlamanın kullanılacağı (cura mı, 19 perdeli mi, 23 perdeli mi, divan mı, dede sazı mı) ve hangi düzenle (bağlama düzeni mi, bozuk düzeni mi, müstezat düzeni mi vb.) seslendirileceğinin açıklama kısmına yazılması önerilmektedir. Bağlamada nota yazısında görülen ses ile duyulan sesin aynı olmaması sebebiyle düzenlerin akort edileceği frekansların bir şema ile belirtilmesi gerektiği önerilmektedir. Çalgı ailesinin tür, boy ve ses rengi bakımından geniş olması sebebiyle, mümkünse bağlama ailesinin her üyesine yönelik birer eser yazılması önerilmektedir. Bunun dışında gitarın da geleneksel çalgılara uyumu için akort değiştirebileceği ya da kapo (kelepçe) gibi aparatların kullanılabilmesi önerilmektedir.

Ses Sınırında Uygunluk

Bağlama, ut, kanun ve gitarın sahip olduğu ses alanı (register) ve ses renklerinin belirlenmesi gerektiği önerilmiştir. Yapılacak düzenlemelerde bu renk çeşitliliğinin gözetilmesi ve çalgıların parladığı ses alanlarında yapılması gerektiği önerilmektedir. Hazırlanacak materyalde özellikle çalgıların karakteristik ses ve renk yapısına uygun düzenlemeler yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Yazı /Aktarım/Transpoze

Katılımcıların düzenlemeler yapılırken olası bir zorluk olarak gördüğü diğer bir konu yazı konusudur. Bilindiği üzere ut ve kanun gibi Türk müziği çalgılarının yorumcuları kendi repertuvarlarındaki geleneksel yazıları Batı müziği notalarının dört ses üzerinden transpoze olarak okumaktadır. Bir başka deyişle piyanoya göre sol anahtarının hemen üstündeki ikinci aralığa yazılan "la" notası ut ve kanunda sol anahtarında dördüncü çizgide gösterilen "re" notasıdır. Ancak bağlamada durum biraz daha farklı ve detaylıdır. Bağlamada duyulan sesin hangi frekansa karşılık geldiğine bakılmaksızın nota yazısında sabit kalıplar kullanılmaktadır. Örnek olarak, bağlamaya göre karar ses pek çok dizide ve eserde "la" olsa da kullanılan bağlama boyu ve akort düzenine göre tınlayan ses her defasında farklı olabilmektedir. Dolayısıyla "la" olarak kabul edilen ses kullanılan çalgının boyuna ve akorduna göre duyulan frekans bakımından sürekli değişmektedir. Ancak bu sorun açıklamalarda verilecek akort şemaları ve

kullanılacak düzenlerin belirtilmesiyle çözüme kavuşmaktadır. Gitar ise standart olarak batı müziği yazısını kullanmaktadır. Oda müziğinde bir araya getirilen ve üç farklı yazı sistemi kullanan bu çalgılar için nasıl bir yazı kullanılmalıdır? Katılımcıların önerileri:

a) Transpoze yazı yerine tınlayan yazılmalı ve geleneksel çalgıları seslendiren öğrenciler bu duruma uyum sağlamalıdır.

Bu görüşü savunan katılımcılar kendi tecrübelerinden örnekler anlatarak öğrencilerin bu konuda da eğitilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Başlangıçta öğrencilerin alıştığı perdelerin başka nota isimleriyle adlandırılmasının bir karmaşaya yol açabileceğini öngörseler de çok geçmeden bunun belli bir sisteminin olduğunu anlayacaklarını savunmaktadırlar. Ayrıca partiyon okuma alışkanlığı kazanmaları ve çok sesliliğin nasıl sağlandığını anlamaları açısından tek bir yazının çok daha etkili olabileceğine işaret etmektedirler.

b) Hem tınlayan ses yazılmalı, hem de transpoze yazı olmalıdır.

Bu görüşü savunan katılımcılar iki nedenden dolayı bunu ifade ettiklerini dile getirmektedirler. İlki, her ÇT dersine giren öğretmenin Türk müziği ile ilgili donanımının yeterli seviyede olmaması olasılığına karşın geleneksel transpoze yazısının bulunması gerektiğini savunmaktadırlar. Geleneksel çalgı çalan öğrencilerin tınlayan yazıyı çözememesi ve öğretmenin de bu konuda yeterli bir donanıma sahip olmaması durumunda, geleneksel transpoze yazının anahtar görevi görüp öğrenciye yol gösterici bir unsur olacağı tezini savunmaktadırlar. Düzenlemelerde iki yazı (tınlayan/transpoze) kullanılmasının öğretmeni ve öğrenciyi bu ihtimale karşı rahatlatacağı görüşünü dile getirmektedirler.

Tınlayan sesin yazılmasıyla, geleneksel yazının birlikte yer alması gerektiğini savunan katılımcıların bir diğer gerekçesi, öğrencinin algısındaki ses sahasını (register) duymak isteyeceğini belirtmesidir. Özellikle tınlayan ses ile kendi perdeleri arasında tam dörtlü aralığın bulunmasının öğrencinin algısında büyük bir fark yaratacağını ve sürekli güvensiz çalma hissi yaratabileceğini dile getirmektedirler. Bunun çözümü için tınlayan sesin yazıldığı partiyondan ayrı bir şekilde, başka bir partiyonda geleneksel yazının da bulunması gerektiğini dile getirmektedirler. İki yazının olması gerektiğini düşünen katılımcılar, geleneksel çalgı çalan öğrencilerin güvensizlik hissettiklerinde ya da yazıyla ilgili çözemedikleri bir problemle karşılaştıklarında, alışmış oldukları geleneksel yazıya bakıp kendi partilerini çözebilecekleri görüşünü savunmaktadırlar.

Çok Sesliliğe Uyum

Bu sorunu özellikle ÇT dersini Türk müziği çalgıları grubuyla birlikte işleyen alan uzmanları belirtmiştir. Derste kullandıkları repertuvarın geleneksel bir repertuvar olduğunu, dolayısıyla geleneksel icrada birlikte seslendirme kazanımına odaklandıklarını dile getirmişlerdir. Seçilen saz eseri veya şarkıların ezgisini yatay olarak her çalgıya verdiklerini, toplu bir şekilde icra ederken daha çok geleneksel tavrın nasıl olması gerektiği ile ilgili

çalışmalar yaptıklarını belirtmektedirler. Doğal olarak Türk müziği çalgıları çalan öğrencilerin, klasik batı müziğindeki oda müziği anlayışı ile seslendirme yapmadıklarını ve birbirinden farklı partiler çalmadıklarını belirtmektedirler. Bu yönüyle öğrencilerin, ÇT dersinde bir anlamda -eksik-yetiştğini düşünen katılımcılar, geleneksel çalgılara sahip öğrencilerin parti ve partisyon okumada bir süre güçlük çekebileceklerini öngörmektedirler. Ancak bu güçlüğü öngören aynı katılımcılar, çok sesli uygulamaların öğrencileri daha iyi bir yorumcu yapmaya teşvik edeceğini, dünya müziğini daha iyi anlamaya yönlendireceğini ve öğrencilerin kendi çalgılarına başka bir bakış açısıyla yaklaşabilmeleri için bir fırsat olarak gördüklerini dile getirmektedirler. Hazırlanacak eğitim materyalinin bu yönüyle geleneksel çalgılara sahip öğrencilere diğer partileri duyma ve kendi partisini seslendirerek birlikte çok sesli müzik icra etme olanağı vereceğini belirtmektedirler. Bu özelliğin ÇT dersinin amacıyla bire bir örtüştüğünü dile getirmektedirler.

Repertuvar Seçimi

Katılımcılar bu konuyla ilgili birçok görüş dile getirmiştir. Maddeler halinde özetlemek gerekirse:

- a) Kolay çalınabilecek eserler olmalı,
- b) Kolaydan zora doğru ilerlemeli,
- c) Öğrencilere cazip gelen eserler olmalı,
- d) Tanıdık-bildik parçalar olmalı,
- e) Belirli gün ve haftalarda okul törenlerinde çalınabilecek eserler de olmalı,
- f) Saz eserlerinden yararlanılmalı (longalar, sirtolar, oyun havaları...),
- g) Teknik olarak öğrencileri geliştirici olmalıdır.

Çalgılama/Düzenleme

Alan uzmanlarına hazırlanacak materyalin düzenlenmesi sırasında dikkat edilmesi gereken özellikler hakkında soru sorulmuştur. Katılımcılar düşüncelerini aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

- a) Temel makamlar baz alınmalı,
- b) Basit ve gitara uygun makamlar olmalı,
- c) Basit ölçülü eserlerle başlanmalı,
- d) Tüm çalgıların ortak noktalarından hareket edilmeli,
- e) Çalgılar zaman zaman oda müziği disiplini olduğu gibi rollerini değiştirmeli,
- f) Ezginin otantik yapısının bozulmaması açısından ezgi, geleneksel sazlara verilmeli,
- g) Her ölçü armonize edilmek zorunda olmamalı (Çalgılar birlikte tek sesle de çalmalı),
- h) Her okulda her geleneksel çalgı eğitimi verilmediği için eksik kalan partiler başka bir çalgı tarafından da seslendirilebilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Güzel sanatlar liselerinde 11 ve 12. sınıf düzeyinde yer alan ÇT dersinde öğrencilerin birlikte seslendirme eğitimi almaları hedeflenmiştir. Bu dersler için genel uygulama üç ayrı çalgı grubuyla gerçekleştirilmektedir. Buna göre; üflemeli ve yaylı çalgılar bir grupta, geleneksel çalgılar bir grupta ve gitarlar ayrı bir grupta toplanmaktadır. Bir başka uygulama ise tüm çalgıların tek bir grupta toplandığı uygulamadır.

Araştırmada ÇT dersine giren on dört alan uzmanıyla ihtiyaç analizi niteliğinde görüşmeler yapılmış ve bu alanda ciddi bir kaynak ve eğitim materyali eksikliği olduğu belirlenmiştir.

Uzmanlardan elde edilen veriler ışığında gitar ve geleneksel çalgıların birlikte kullanılması gerektiği ve ÇT dersinin öğretim programındaki amaçlarına uygun bir eğitsel materyal (repertuvar) ihtiyacı saptanmıştır. Elde edilen verilere göre;

- GSL ÇT dersi genellikle üç ayrı gruba bölünmekte (yaylı-üflemeli orkestra grubu, gitar oda müziği grubu, Türk müziği çalgıları grubu), bazı okullar tüm çalgıları birlikte toplamakta, bazı okullarda ise uzman personel eksikliğinden dolayı bir öğretmene iki ayrı grup düşmektedir.
- Katılımcılar %50 ağırlıkta ÇT dersinin öğretim programının gitarın geleneksel çalgılarla birlikte kullanımına olanak tanıdığından haberdar değildir.
- Katılımcıların tamamı gitar ve geleneksel çalgıların oda müziği formatında birleştirilmesi konusunda görüş birliği içindedir.
- Katılımcıların büyük bir çoğunluğu gitar ve geleneksel çalgıları birlikte kullanmaktadır.
- Katılımcıların tamamı gitar ve geleneksel çalgıların birlikte görevlendirildiği bir grup için repertuvar sıkıntısı yaşadıklarını dile getirmiştir.
- Katılımcıların tamamı yaşadığı repertuvar sıkıntısını kendi çabalarıyla çözdüğünü belirtmiştir.
- Katılımcıların tamamı gitar ve geleneksel çalgıların birlikte görevlendirdiği oda müziği formatında bir repertuvarı ÇT dersinde kullanmak istediğini dile getirmiştir.

ÇT dersinde gitar ve geleneksel çalgıların birlikte kullanıldığı bir oda müziği gurubu olarak GSL'lerde yaygın eğitimi verilen bağlama, ut ve kanun çalgılarıyla birlikte gitarın olduğu dörtlü gruba eserler düzenlenmesi önerilmektedir. Kanunun gitar gibi çok sesli seslendirme yapabilme olanağı değerlendirilmelidir. Materyal geliştirme süreci için alan uzmanlarının problem olarak gördüğü konular hakkında çözüm önerileri şu şekilde özetlenebilir:

Perde/Sistem sorunu: Mikroton içeren eserlerde gitar için mikrotonların, tampere sistemdeki en yakın perdeye aktarılması önerilmektedir. Buna göre geleneksel çalgılar da aynı şekilde tampere

sistemdeki sesleri kullanabilir ve böylelikle perde/sistem uyumu sağlanmış olur.

Bu konuda bir başka öneri de gitardan mikroton elde etmek için küçük ek perdelerin ilgili perdelere yapıştırılması perde/sistem sorunu için bir çözüm olarak düşünülebilir. Ancak öğrencilerin ek perdeyi elde etmesi ve ilgili perdeye doğru bir aralıkla yapıştırmasının başka probleme yol açacağı düşünülmektedir. Bu durum öğretmen rehberliğinde çözülebilirse eserleri otantik perdeleriyle birlikte düzenlemek mümkün olabilir.

Ritim/Usul/Tavır: Düzenlenecek eserlerin otantik usul ve tavır yapısının korunması ve eşlik konumunda olan gitarın bu eserlerin otantik özelliklerine göre yazılması önerilmektedir.

Akort/Bağlama Boyu: Her eser için kullanılacak bağlama türü, düzeni ve akort şeması eserin açıklama bölümünde belirtilmelidir.

Ses Sınırında Uygunluk: Her çalgının ses alanı belirlenmeli, bu alan dışına çıkılmamalıdır. Ayrıca çalgıların parladığı, kendi karakteristik tını ve renk yapısına uygun düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Yazı/Aktarım/Transpoze: Üç farklı yazı türünün öğrencilerin birlikte çalışırken ortak dil birliğine engel olabileceği öngörülmektedir. Bunu ortadan kaldırmak için partiyonların yazan kişiye de kolaylık sağlaması açısından tınlayan ses üzerinden ($f_a=440$ Hz) yazılması önerilmektedir. Ancak solo partilerin geleneksel transpoze yazısıyla yazılması ve öğrenciye iki yazıyla birlikte sunulması önerilmektedir. Ayrıca, düzenlemelerin açıklama kısmında eserlerin dizisi tek porte üzerinde hem tınlayan hem de transpoze yazısıyla birlikte verilebilir. Böylece geleneksel çalgı seslendiren öğrenciler Batı müziği yazısını çalgılarıyla birlikte çözme şansına sahip olup bu konuda da bir eğitim/beceri kazanabilirler. Ayrıca, bu yöntemin öğrencilere ileride bir geleneksel çalgı icracısı olarak, Batı müziği çalgılarıyla birlikte herhangi bir orkestra veya oda müziği grubunda çalışmalar yapabilecek donanım sağlayabileceği düşünülmektedir.

Çok sesliliğe uyum: Geleneksel çalgı çalan öğrencilerin, geleneksel toplu icradan farklı olarak çok sesli oda müziği uygulamasını öğrenebileceği düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Repertuar seçimi: Seçilen çalgıların (bağlama, ut, kanun, gitar) 11 ve 12. sınıf düzeyindeki öğretim programları incelenmeli ve bu programdaki kazanımlara uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Bu konuda alan uzmanlarının önerilerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Materyal geliştirme süreci için bu başlık altında önerilen her madde değerlendirilmelidir:

- a) Kolay çalınabilecek eserler olmalı,
- b) Kolaydan zora doğru ilerlemeli,
- c) Öğrencilere cazip gelen eserler olmalı,

- d) Tanıdık-bildik parçalar olmalı,
- e) Belirli gün ve haftalarda okul törenlerinde çalınabilecek eserler de olmalı,

f) Saz eserlerinden yararlanılmalı (longalar, sirtolar, oyun havaları...),

g) Teknik olarak öğrencileri geliştirici olmalıdır.

Çalgılama/Düzenleme: Repertuvar seçimi yapıldıktan sonra, seçilen her eser için sahip olduğu makamın otantik dizisinin incelenmesi ve her çalgının rahat seslendirme yapabileceği bir ortak tonun belirlenmesi önerilmektedir. Eserlerin form yapısının analizi yapıldıktan sonra müzik cümlelerinin belirlenmesi ve eserin oda müziği formatında ezgi-eşlik dengesi içinde çok sesli hale getirilmesi çalışmalarına başlanması önerilmektedir. Alan uzmanlarının çalgılama/düzenleme konusundaki önerilerinin de ÇT dersi için geliştirilecek eğitim materyaline önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir:

- a) Temel makamlar baz alınmalı,
- b) Basit ve gitara uygun makamlar olmalı,
- c) Basit ölçülü eserlerle başlanmalı,
- d) Tüm çalgıların ortak noktalarından hareket edilmeli,
- e) Çalgılar zaman zaman oda müziği disiplini içinde olduğu gibi rollerini değiştirmeli,

- f) Ezginin otantik yapısının bozulmaması açısından ezgi, geleneksel sazlara verilmeli,
- g) Her ölçü armonize edilmek zorunda olmamalı (Çalgılar birlikte tek sesle de çalmalı),
- h) Her okulda her geleneksel çalgı eğitimi verilmediği için eksik kalan partiler başka bir çalgı tarafından da seslendirilebilmelidir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- İlhan, A. Ç. - Karabulut, Y. - (2018). Anadolu güzel sanatlar ve spor liseleri müzik bölümlerindeki program değişiklikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51 (3), 101-125.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Tebliğler dergisi 44-45-46-47-48 No.lu kararlar*. 79 (2707).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Çalgı toplulukları (THM) öğretim programı*. Ankara: Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Çalgı toplulukları (TSM) Öğretim Programı*. Ankara: Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Çalgı toplulukları (batı müziği) öğretim programı*. Ankara: Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
- Uçan, A.- (1997). *Müzik eğitimi/temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Yaymak, U. (2022). *Güzel Sanatlar Liselerinde 11 ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Bağlama Eğitimi Öğretim Programının İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (Erişim: 16.03.2022)
- URL-2: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20642.pdf> (Erişim: 16.03.2022)
- URL-3: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090616-7.htm> (Erişim: 16.03.2022)
- URL-4: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf (Erişim: 16.03.2022)

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Etik kurul belgesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 26.08.2022 tarih ve 2022.08 sayı ile alınmıştır./*Ethics committee document was obtained from Yıldız Technical University Social and Human Sciences Research Ethics Committee with the date 26.08.2022 and number 2022.08.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Doktora tezimin her aşamasında yanımda olan ve desteğini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanın Sayın Prof. Dr. Turan Sağer'e teşekkürlerini sunarım. / *I would like to thank my teacher and advisor Prof. Dr. Turan Sağer.*

Yazarın Notu / Author's Note: Bu makale, yazarın Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik ve Sahne Sanatları Anabilim Dalı Doktora Programında hazırladığı "Klasik Gitarın Güzel Sanatlar Liseleri Çalgı Toplulukları Dersinde Geleneksel Çalgılar İle Birlikte Kullanılması Üzerine Bir İnceleme" adlı yayımlanmamış doktora tezinden üretilmiştir. / *This article was produced from the unpublished doctoral thesis titled "An Investigation on the Use of Classical Guitar together with Traditional Instruments in Instrument Groups Course in Fine Arts High Schools" prepared by the author at Yıldız Technical University Social Sciences Institute, Music and Performing Arts Department Doctorate Program.*

Katkı Oranı Beyanı / Author Contributions: Prof. Dr. Turan Sağer, araştırma yöntemi ve veri toplama teknikleri alanlarında katkıda bulunmuştur. / *Prof. Dr. Turan Sağer contributed in the fields of research method and data collection techniques.*